Olli Sorainen
hallitusneuvos
TEM
050-396 0162

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 5.5.2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta (HE 42/2021 vp)

Työ- ja elinkeinoministeriön vastine (24 lausuntoa)

A Lausunnot, joissa ei varsinaisia huomautuksia

1) Ulkoministeriö 21.4.2021
2) Ympäristöministeriö 21.4.2021
3) Elinkeinoelämän keskusliitto EK 26.4.2021
4) Akava 26.4.2021
5) Verohallinto Harmaan talouden selvitysyksikkö 15.4.2021

B Lausunnot, joihin sisältyy huomautuksia

Keskeisimmät eri lausunnoissa toistuvat huomautukset:

- Työsuojeluviranomaisen resurssit (STM, vähemmistövaltuutettu, HEUNI, Rikosuhripäivystys, Teollisuusliitto)
- Moniviranomaisyhteistyö (vähemmistövaltuutettu, HEUNI)
- Luotaisiinko ”kolmas kategoria” työntekijän ja yrittäjän välimaastoon? (SAK, STTK, Teollisuusliitto, Suomen Yrittäjät: tästä ei ole kyse)
- Tarve seurata uuden lain vaikutuksia (vähemmistövaltuutettu, Rantanen)

Lisäksi lausunnossa ehdotettiin pykälämuutoksia:

- Mitä seuraa, jos luonnontuotekeruualan toimija toimii alalla, vaikka ei toimijaa ole todettu luotettavaksi? (OM, Arctic Group, Paanetoja) ➔ *lisäys perusteltu*
- Kehotus työsuojeluviranomaisen toimenpiteenä (Pohjois-Pohjanmaan AVI) ➔ *tarkennus perusteltu*
- Asetuksenantovaltuus (Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto) ➔ *ei*
- Velvollisuus ilmoittaa ostohinnat ennen kerään Suomeen lähtöä (Arktiset Aromit, ETL, Arctic Group) ➔ *ei*
- Soveltamisalaksi tuloverovapaasti kerättävät luonnontuotteet ilman rajausta jokamiehenoikeuden nojalla tapahtuvaan keräämiseen (Suomen luontoverkosto) ➔ *ei*
- Lukuisia muita lainmuutosehdotuksia (Paanetoja) ➔ *ei*

6) Oikeusministeriö 22.4.2021

Esityksen myötä aiesopimuksen sisältö muuttuu yleisesti sen soveltamisalaan kuuluvia velvoittavaksi ja esitys merkitsee elinkeinotoiminnan ja sopimusvapauden rajoittamista. Ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvatun elinkeinonvapauden kannalta. Rajoitukset kuitenkin näyttäytyvät täsmällisinä, tarkkarajaisina ja rajoituksille on esitetty hyväksyttävät syyt.

Luotettavuuden arviointia koskevan TE-toimiston päätöksen osalta jää epäselväksi, millä tavoin valvova viranomainen puuttuisi ja mitkä olisivat seuraamukset tilanteissa, joissa luonnonkeruualan toimija harjoittaa laissa tarkoitettua toimintaa ilman päätöstä luotettavuudesta.

➔ *Lausuma on perusteltu. Selvyyden vuoksi rikkomuspykälään eli 10 §:n 1 momenttiin voisi lisätä uuden 4) kohdan: ”Luonnontuotekeruualan toimija, joka työsuojeluviranomaisen antamasta kehotuksesta huolimatta*
4) toimii 2 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla ilman voimassa olevaa päätöstä luotettavuudesta [---]

OM esittää, että 8 §:n 1 momentin mukainen päätös annettaisiin ”hakemuksesta” eikä ”pyynnöstä” ja että rikosnimike tulee kursivoida rikkomussäännöstä koskevassa 10 §:ssä.

➔ *Nämä esitykset lienee syytä huomioida. ”pyynnöstä” -> ”hakemuksesta”. Rikosnimikkeen kursivoinnin hoitaa TEM painotyön tilaamisen yhteydessä.*

7) Sosiaali- ja terveysministeriö 21.4.2021

Luonnontuotteiden poimintaan muodostuneista, muusta ulkomaisen työvoiman käytöstä poikkeavista käytännöistä ja olosuhteista huolimatta olisi tarkkaan harkittava vain joidenkin hyvin tarkkaan rajattujen toimialojen tai yrittäjä- tai työntekijäryhmien erillissääntelyä. Ulkomaisen työvoiman oikeudellisen aseman parantamisessa tulisi pyrkiä sellaiseen yhdenmukaiseen sääntelyyn, jolla voitaisiin parantaa kaiken ulkomaisen työvoiman asemaa ja olosuhteita.

➔ *Esityksen jaksossa 5.1. on esitelty vaihtoehtoisia ratkaisuja ja perusteluja sille, miksi erillislaki olisi toistaiseksi paras ratkaisu.*

Hallituksen esityksen mukaan lain noudattamisen valvonta kuuluisi työsuojeluviranomaiselle siltä osin kuin se ei kuulu muun toimivaltaisen viranomaisen vastuulle. Esitysluonnoksen 6 ja 7 §:ssä on useita kohtia, joiden valvominen on vaikeaa, mikä voi käytännössä heikentää lain toivottuja vaikutuksia. Säännösten rikkomisesta seuraavat sanktiot ovat myös sangen lieviä suhteessa laiminlyönneistä saavutettavissa olevaan taloudelliseen hyötyyn nähden.

➔ *Lain valvonnassa viranomaisyhteistyö on olennaista. Luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuuksista säädettäisiin laissa suhteellisen yksityiskohtaisesti ja niitä avataan perusteluissa. Velvollisuuksien käytännön toteuttamisesta on kokemusta vuodesta 2014 lähtien, jolloin aiesopimus tuli voimaan. Velvollisuudet eivät valtaosin olisi toimijoille uusia, ei myöskään niitä koskeva valvontakäytäntö (joka tosin aiesopimuksen aikana on perustunut jälkikäteiseen raportointiin).*

Lain rikkomisen seuraamuksista on keskusteltu OM:n kanssa. Sakkorangaistuksen määrän päättäisi tuomioistuin.

Luonnontuotteiden kerääjien ansioiden maksamisen valvonta voisi soveltua paremmin jonkun muun viranomaisen kuin työsuojeluviranomaisen tehtäväksi. Soveltuvampi viranomainen voisi olla esimerkiksi työ- ja elinkeinotoimisto, jolle ollaan myös asettamassa uusia tehtäviä lain toimeenpanossa.

➔ *Työsuojeluviranomaisen tukena toimisi TE-toimisto, joka seuraisi ansioiden maksamista (8 §:n 2 mom.). Tehtävä liittyy TE-toimiston tehtävään luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arvioinnissa. Itse valvonta olisi kuitenkin työsuojeluviranomaisen tehtävänä, koska valvontatehtävää ei ollut syytä hajauttaa.*

Ulkomaisen työvoiman käyttö on lisääntynyt viime vuosina huomattavasti, mutta työsuojeluviranomaisen valvontaresursseja ei ole merkittävästi lisätty. Ehdotetun lain uusien valvontatehtävien johdosta tulisi huolehtia työsuojeluviranomaisen resurssien vahvistamisesta esityksessä ehdotettua enemmän eikä kattaa sitä ainakaan kokonaan työsuojeluviranomaiselle ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisemiseen jo osoitetusta 15 henkilötyövuoden lisäresurssista.

➔ *Esityksen valmistelun yhteydessä on keskusteltu STM:n kanssa ja myös uudelleen vastinetta valmisteltaessa. Aluehallintovirastoille on vuoden 2021 alusta kohdennettu 15 htv:n lisäresurssi ulkomaisen työvoiman valvontaan ja hyväksikäytön ehkäisemiseen. Esitystä valmisteltaessa oli tarkoituksena kohdentaa tästä lisäresurssista 4-5 htv:tä myös käsillä olevan lakiehdotuksen valvontaan. Tilanne on STM:n mukaan kuitenkin siltä osin tarkentunut niin, että tämä ei tässä mitassa näytä mahdolliselta. Näyttää siltä, että lain tehokas toimeenpano vaatisi yhteensä 2-3 ylimääräisen htv:n osoittamista Aluehallintovirastoille. Tämän mahdollisesti tarvittava lisäresurssi selvitetään nopealla aikataululla.*

Lain valvonta todennäköisesti painottuisi Pohjois-, Itä- ja Sisä-Suomen Aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueille.

8) Yhdenvertaisuusvaltuutettu 26.4.2021

Ehdotettu lainsäädäntö vahvistaisi EU- ja ETA-alueen ulkopuolisista maista tulevien luonnontuotteiden kerääjien asemaa. Ehdotetun lainsäädännön myötä luonnontuotteiden kerääjien asema säilyy kuitenkin osin epäselvänä yrittäjän ja työntekijän välimaastossa. Aseman täsmentymättömyys vaikeuttanee osaltaan valvontatehtävää.

➔ *Esityksen tarkoituksena ei ole säätää kerääjien asemasta yrittäjän ja työntekijän välimaastossa, vaan vahvistaa kerääjien oikeudellista asemaa niissä tapauksissa, joissa ei ole kyse työsuhteesta.*

Hallituksen esityksessä esiin nostetulle moniviranomaisvalvonnalle on selkeä tarve, sillä vakavan hyväksikäytön muodot ilmenevät usein olosuhteiden kokonaisuudesta eivätkä yksittäisen lainkohdan rikkeenä.

➔ *Esitys edellyttää tiivistä viranomaisyhteistyötä. Aluehallintovirastojen, Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston sekä Suomen edustustojen (etenkin Bangkok ja Kiova) ja TEM:n ja UM:n) välillä on harjoitettu tiivistä viranomaisyhteistyötä jo vuodesta 2014 lähtien, jolloin aiesopimusmenettely otettiin käyttöön. Keskustelut STM:n, Aluehallintovirastojen, Harmaan talouden selvitysyksikön ja TE-toimiston kanssa viranomaisyhteistyöstä lain toimeenpanossa on jo käynnistetty. Viranomaisyhteistyötä on tarkoitus edelleen kehittää. Viranomaisyhteistyöhön kiinnittivät huomiota myös eräät muut lausujat.*

Työsuojeluun tulisi osoittaa uudelle tehtävälle tulisi osoittaa oma resurssinsa.

➔ *Ks. edellä vastaus STM:lle.*

Lainmuutoksesta huolimatta kerääjien asema on edelleen haavoittuva. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että lainsäädännön vaikutuksia luonnontuotteiden kerääjien oikeuksien toteutumiseen seurataan.

➔ *Hyvä ajatus. Uuden lainsäädännön vaikutuksia on syytä ja tarkoitus seurata. Lainsäädännön seurannan tarpeeseen kiinnittivät lausunnossaan huomiota myös eräät muut lausujat.*

9) Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 20.4.2021

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä pitää lain tavoitteita tärkeinä ja tervetulleina ja esitettyä säädösten toteuttamistapaa tarkoituksenmukaisena. Valvontatehtäviä varten viranomaisille on tärkeää ohjata riittävät resurssit.

➔ *Resurssien osalta ks. edellä vastaus STM:lle. Pohjois-Pohjamaan TE-toimistolle TEM:n on tarkoitus ohjata 2 uutta htv:tä lain toimeenpanoon.*

10) Rikosuhripäivystys (RIKU) 26.4.2021

RIKU pitää lakiesitystä ja sen tavoitetta luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeusaseman parantamisesta tärkeinä.

Ulkomaalaisen luonnonmarjankerääjän käytännön mahdollisuudet saada oikeutta rikos- tai siviilioikeusprosessin kautta ovat rajalliset. Lakiesitys ei helpota kerääjien mahdollisuutta käytännössä saada oikeutta hyväksikäyttötilanteessa eikä tältä osin tosiasiassa paranna kerääjien oikeudellista asemaa. Sakkomenettely ei käytännössä aiotulla tavalla parantaisi uhrin oikeusturvaa eikä mahdollisuutta vaatia ja saada korvauksia rikosprosessin yhteydessä.

➔ *Kerääjän näkökulmasta sakkomenettely parantaa oikeusturvaa erityisesti ennaltaehkäisevyyden kautta. Esityksessä on ennen kaikkea muita kerääjän oikeusturvaa lisääviä elementtejä.*

Luonnontuotealan toimijan velvollisuudet on kirjattu aiesopimusta yleisemmällä tasolla, mikä voi aiheuttaa tulkintaan liittyviä haasteita. Minimipäiväansion määrittelemättä jättäminen on ongelmallista siksi, että mikään muukaan säännös ei turvaa yrittäjäksi luokiteltaville kerääjille minimiansiota.

➔ *Laissa ei ole mahdollista säätää vastaavalla yksityiskohtaisuudella velvollisuuksista kuin aiesopimuksessa, joka on hyvinkin kasuistinen. Toisaalta aiesopimuksen noudattamisen ajalta on olemassa tulkintakäytäntöä velvoitteiden noudattamisesta ja niiden valvonnasta.*

Esityksen tarkoituksena ei ole säätää kerääjän ja ostajan välisestä oikeussuhteesta. Laissa oleva velvollisuus minimiansion maksamiseen toisi oikeussuhteen lähelle työsuhteen tunnusmerkistöä. Kerääjän toimeentulon määräytymiseen vaikuttaa myös maahantulolupien käsittelyn yhteydessä sovellettava toimeentuloedellytys.

Voiko lakiesitys johtaa siihen, että laiminlyöntejä pitää olla kolmen vuoden aikana, jotta toimijaa ei pidetä enää luotettavana, jolloin se tosiasiassa vaikeuttaa kerääjien kohtelussa tapahtuviin laiminlyönteihin puuttumista?

➔ *Ei voi. Esityksen 5 §:ssä oleva kolmen vuoden määräaika on tarkastelujakson pituus. Laiminlyönnin tulee olla tapahtunut tarkastelujakson puitteissa. Vastaava säännös on esim. rehulain (1263/2020) 18 §:ssä.*

Esityksestä ei ilmene, millä tavalla toimivaltaisen viranomaisen on mahdollista valvoa velvoitteiden toteutumista kerääjän ollessa vielä maassa tai jälkikäteen asiakirjojen perusteella. Työsuojeluviranomaisen toimintaohje tai kehotus eivät vaikuta jo tapahtuneisiin laiminlyönteihin, vaan kehotus velvoittaa korjaamaan tulevaa toimintaa.

➔ *Toimintaohje ja kehotus perustuvat havaittuun laiminlyöntiin. Luonnontuotekeruualan toimijalla on asiakirjojen säilyttämisvelvollisuus. Lain noudattamisen laiminlyönti vaikuttaa myös toimijan luotettavuuden arviointiin.*

Mikäli valvonta pilkotaan eri viranomaisten vastuulle, tulee varmistua siitä, että eri viranomaiset vaihtavat tietoa ja toimivat valvontatehtävässä yhteistyössä.

➔ *Viranomaisyhteistyön osalta ks. edellä vastaus yhdenvertaisuusvaltuutetulle.*

Rikosuhripäivystys ehdottaa, että laissa säädettäisiin luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuudesta osoittaa valvontaviranomaiselle täyttäneensä 6 §:ssä säädetyt velvollisuutensa tavalla, jolla kerääjällä on mahdollisuus ne tosiasiassa ymmärtää.

➔ *Ehdotus käytännössä sisältyy esitykseen. Perehdyttämisen tulisi tapahtua kielellä, jota kerääjät ymmärtävät (s. 22). Perehdyttämisvelvollisuuteen sisältyy perehdyttäminen luonnontuotekeruualan toimijan ja kerääjän keskinäisiin oikeudellisiin suhteisiin (6 §:n 1 b) –kohta).*

Kerääjällä tulisi olla mahdollisuus saada saavutettavaa apua ansioiden kertymisen asianmukaisuuden arviointiin.

➔ *Ehdotus ainakin osin sisältyy esitykseen. Työ- ja elinkeinotoimisto antaisi yhdessä työsuojeluviranomaisten kanssa neuvontaa 4–7 §:n soveltamisesta (8 §).*

11) Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto 22.4.2021

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston mukaan esitys selkeyttäisi viranomaisvastuita ja mahdollistaisi toimivaltaisten viranomaisten oikea-aikaisen sekä riittävän kattaviin ja luotettaviin tietoihin pohjautuvan lain soveltamisen, jolle olisi myös kohdennettu riittävät henkilöresurssit.

TE-toimisto huomauttaa, että esityksen mukaiset velvollisuudet lisäisivät toimijan hallinnollista taakkaa ja vaatisivat myös toimijoita suuntaamaan lisäresursseja näiden velvollisuuksien noudattamiseen ja niistä viranomaisille raportoimiseen. TE-toimiston tietojensaantioikeus velvoitteidenhoitoselvityksiin toimijan luotettavuuden arvioimiseksi tältä osin vähentäisi luonnontuotekeruualan toimijoiden hallinnollista taakkaa.

➔ *Yrityksille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa on arvioitu esityksen sivulla 13. Hallinnollista taakkaa tulee arvioida suhteessa maksun perimiskiellon merkittävyyteen tavoiteltaessa kerääjien oikeusaseman parantamista. TE-toimiston VHS-käyttöoikeus vähentäisi kuormitusta sekä TE-toimistossa että luonnontuotekeruualan toimijoiden piirissä.*

TE-toimiston mukaan lakiin tai erilliseen asetukseen tulisi lisätä maininta kerääjälle tämän omalla äidinkielellä tarjottavasta neuvontapalvelusta.

➔ *Neuvontapalvelu on ollut jo vuodesta 2014, ja tarvittaessa neuvonnasta on voitu käyttää käännöspalveluja. Asetusta ei tarvittane ainakaan tähän tarkoitukseen. Kerääjän oikeus saada neuvontaa omalla äidinkielellä lienee tarpeen mukaan mahdollista ottaa käyttöön tarvittaessa lain soveltamisen seurannan perusteella?*

TE-toimisto kaipaa esityksen mukaisesta toimivallastaan lisätietoja myös keruuansioiden ja maksukieltojen selvittämisen osalta.

➔ Asia hoidetaan TEM:n ja TE-toimiston keskinäisten keskustelujen muodossa ja tarvittaessa laajemmassa viranomaisyhteistyössä.

12) Pohjois-Suomen aluehallintovirasto/työsuojelu 26.4.2021

Työsuojeluviranomainen pitää erillislain säätämistä hyvänä ratkaisuna

Työsuojeluviranomaisen mukaan työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain (44/2006) 13 § ei mahdollista kehotuksen antamista esitetyn 10 §:n 1 momentin 1-3 kohtien mukaisista teoista tai laiminlyönneistä.

➔ Asiassa ei näyttäisi olevan lainsäädännöllistä ongelmaa: esityksen 9 §:n 1 momentin mukaan ”tämän lain säännösten noudattamista valvovat työsuojeluviranomaiset noudattaen, mitä laissa työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006) säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä.” Esityksen 10 §:n 1 momentin mukaan ”luonnontuotekeruualan toimija, joka työsuojeluviranomaisen antamasta kehotuksesta huolimatta [---]”.

Kehotus ei ole työsuojeluviranomaisen käsityksen mukaan toimiva instrumentti 6 ja 7 §:n osalta.

➔ 6 §:n mukaisten konkreettisten velvollisuuksien noudattaminen tai noudattamatta jättäminen on esittelijän käsityksen mukaan suhteellisen selkeästi todettavissa. Jos kerääjiä ei ole esimerkiksi perehdytetty lain edellyttämällä tavalla, työsuojeluviranomainen voisi antaa kehotuksen täydentää perehdyttämistä. 7 §:ssä tarkoitettujen ansioiden maksamista ja kulujen veloittamista koskevien velvollisuuksien osalta työsuojeluviranomaisen tukena on TE-toimisto seuraamassa velvollisuuksien noudattamista (8 §:n 2 mom.). Jos esimerkiksi kielletty kulu on veloitettu, työsuojeluviranomainen voisi antaa kehotuksen korjata säännösten vastainen olotila.

Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 13 §:n 2 momentissa kehotuksella tarkoitetaan kehotusta poistaa tai korjata säännösten vastainen olotila. Koska kehotuksen antaminen esitetyn lain osalta perustuisi esitettyyn lakiin eikä lakiin 44/2006, voisi olla perusteltua selventää rikkomussäännöksen (10 §) sanamuotoa siten, että ”Luonnontuotekeruualan toimija, joka huolimatta työsuojeluviranomaisen antamasta kehotuksesta poistaa tai korjata säännösten vastainen olotila [---]

Työsuojeluviranomaisen mukaan 6 ja 7 §:t eivät ole riittävän täsmällisiä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta.

➔ Valvonta- ja seuraamussäännöksiä on muokattu lausuntokierroksen jälkeen ja niistä on keskusteltu OM:n kanssa. Rikkomussäännös ja sen perustelut on OM:ssa kuitattu huomautuksella, että sakkomenettely tulisi kyseeseen vain selvissä tapauksissa.

Työsuojeluviranomaiselle on tänä vuonna kohdennettu 15 henkilötyövuoden lisäresurssi ulkomaalaisten työntekijöiden valvontaan. Jakoperusteena ei ollut luonnontuotteiden kerääminen, joten lisäresurssista ei voida irrottaa 4-5 henkilötyövuotta esitetyn lain valvontaan.

➔ Ks. edellä vastaus STM:lle.

13) SAK 26.4.2021

SAK pitää esitystä tärkeänä. Esityksellä on erityistä merkitystä luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten työntekijöiden oikeusturvalle. Taloudellisen luotettavuuden vaatiminen kaikilta luonnontuotekeruualan toimijoilta vähentäisi kilpailun vääristymistä ja parantaisi siten asianmukaisesti toimivien alan toimijoiden toimintaedellytyksiä.

SAK korostaa, että Suomeen ei tule luoda työntekijöiden kolmatta kategoriaa yrittäjien ja työntekijöiden välimaastoon ja toteaa, että ottaen huomioon luonnontuotteiden keräilijöiden tosiasiallisen aseman ja olosuhteet nämä tulisi katsoa työsuhteiseksi työntekijöiksi.

➔ *Esityksen tarkoituksena ei ole säätää kerääjien asemasta yrittäjän ja työntekijän välimaastossa eikä luoda uutta kategoriaa yrittäjien ja työntekijöiden välimaastoon, vaan vahvistaa kerääjien oikeudellista asemaa niissä tapauksissa, joissa ei ole kyse työsuhteesta. Kerääjän ja ostajan välisen oikeussuhteen luonne ratkaistaisiin jatkossakin muun voimassaolevan lainsäädännön nojalla.*

SAK kehottaa pohtimaan vaihtoehtoa, että maahantulo luonnontuotteiden keruuseen edellyttäisi työsopimuksen liittämistä lupahakemukseen, jolloin luonnontuotteiden kerääjällä olisi työlainsäädännön turva.

➔ *Vaihtoehtoisia ratkaisutapoja on esitelty esityksen jaksossa 5 sekä perusteltu myös se, miksi ulkomaalaislainsäädäntö ei ole oikea paikka aineellisesti muotoilla toimijoiden välisiä oikeussuhteita. Ulkomaalaislainsäädännön lupakategoriat mukautuvat siihen, millainen kyseessä oleva oikeussuhde on, mutta niiden tarkoitus ei ole ohjata oikeussuhteiden sisältöä.*

SAK esittää huolensa työsuojeluviranomaisten tosiasiallisista mahdollisuuksista valvoa luonnontuotteiden keräilijöiden työehtoja. Valvontaan tulee varata myös riittävät resurssit.

➔ *Resurssien osalta ks. edellä vastaus STM:lle.*

SAK pitää huolestuttavana sitä, että ilman työsuhteen turvaa luonnontuotteiden keräilijöiltä puuttuu oikeus myös sosiaaliturvaan ja työterveyshuoltoon. Ulkomailta saapuva kielitaidoton luonnonmarjanpoimija ei ole selvillä suomalaisen sosiaalilainsäädännön tuomasta turvasta tai siitä, miten yrittäjäasemassa oleva voisi vakuuttaa itsensä. Työsuhteessa oleville työntekijöilleen työnantajan on järjestettävä lakisääteinen sosiaaliturva ja ennaltaehkäisevän työterveyshuollon palvelut.

Hallitusohjelman linjauksen mukaan tulisi varmistaa, että työhön tulo Suomeen tapahtuu työntekoon tarkoitetulla luvalla eikä turistiviisumilla.

➔ *Maahantuloa koskevan lainsäädännön kautta tulee joko velvollisuus matkavakuutuksen ottamiseen (Schengen-säännöstö) tai oikeus asumisperusteiseen sosiaaliturvaan (tukihenkilöiden oleskeluluvat). Velvollisuus tapaturmavakuuttamiseen toisi esityksen lähelle työsuhdetta, ja siihen esityksellä ei ole tarkoitus ottaa kantaa.*

SAK kiinnittää huomiota myös siihen, että luonnonmarjanpoimijoiden tosiasiallinen kohtelu olisi erilaista ja riippuisi siitä, onko poimija tullut Euroopan unionin alueelta vai tämän ulkopuolelta.

➔ *Tämä on väärinkäsitys. Lain piirissä olisivat kaikki ne ulkomaalaiset luonnontuotteiden kerääjät, jotka ovat 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun luonnontuotekeruualan toimijan maahan kutsumia tai majoituksessa.*

SAK ehdottaa, että perehdyttäminen toteutettaisiin työntekijöiden omalla äidinkielellään. Myös työnteon keskeisiä ehtoja koskevat materiaalit on syytä kääntää työntekijän äidinkielelle ja luovuttaa työntekijöille heti työnteon alkaessa.

➔ *Ehdotus ainakin osin sisältyy esitykseen. Perehdyttämisen tulisi tapahtua kielellä, jota kerääjät ymmärtävät (s.22).*

14) Arktiset Aromit 26.4.2021

Lakiesitys on huolella valmisteltu lausuntokierroksineen ja sen tavoitteet nostaa luonnontuotekeruualan luotettavuutta, kestävyyttä ja vastuullisuutta tulevat hyvin esiin. Ne ovat tärkeitä sekä alan arvostuksen, toiminnan läpinäkyvyyden että keruutoiminnan houkuttelevuuden kannalta parantaen alan toimintaedellytyksiä. Erityisen hyvänä pidämme tavoitetta tasapuolistaa alan yritysten kilpailumahdollisuuksia niin, että mainitut velvollisuudet koskisivat tasapuolisesti kaikkia yrityksiä, eikä vain aiemmin aiesopimukseen sitoutuneita.

Esitämme kuitenkin huolemme siitä, että hankaloittaako suunniteltu tiukka aikataulu viranomaisten mahdollisuuksia järjestää suunnitellut toimet ja mahdollisesti myös Thaimaan viranomaisten käsittelyaikoihin.

➔ *Tällä hetkellä kerääjien rekrytointi on jo alkamassa. Siihen saakka, kunnes laki on tullut voimaan, noudatetaan aiesopimusmenettelyä. Satokaudella 2021 on todennäköistä tai ainakin mahdollista, että laki tulee sovellettavaksi vasta tilanteessa, jossa kerääjät ovat jo maassa. Tällöin keskeisin uudistus on se, että TE-toimisto arvioi toimijoiden luotettavuuden ja että työsuojeluviranomaisella on valvontavastuu. Keskustelut STM:n, Aluehallintovirastojen, Harmaan talouden selvitysyksikön ja TE-toimiston kanssa viranomaisyhteistyöstä lain toimeenpanossa on jo käynnistetty.*

Toimijoiden velvollisuus huolehtia siitä, että luonnontuotteiden ostohinnat olisivat tiedossa jo ennen kuin kerääjä lähtee Suomeen, on lähes mahdotonta

➔ *Edellytys on olennainen kerääjien ansioiden kertymisen ja maastalähtöpäätöksen näkökulmasta. Vähimmäisostohinta on mahdollista ilmoittaa minimitasona aiempina vuosina toteutuneiden hintojen perusteella. Mikään ei estäisi maksamasta korkeampaa hintaa, jos se on todellisen markkinahinnan perusteella perusteltua. Samaan asiaan kiinnittää lausunnossaan huomiota myös ETL ja Arctic Group.*

15) ETL 26.4.2021 *(Polarica Marjanhankinta Oy, Kiantama Oy, Marja Bothnia Berries Oy, Kaskein Marja Oy, Arctic International Oy, Pakkasmarja Oy ja Toripiha Oy)*

Yhdistys pitää poimijoiden asianmukaista kohtelua ja yritysten tasapuolisen kilpailun varmistamista erittäin tärkeänä ja on ollut aloitteellinen aiesopimukseen johtaneessa yhteistyössä yritysten ja valtionhallinnon välillä. Yhdistys kannattaa luonnontuotealan toimintaperiaatteiden täsmentämistä sekä keskeisten toimijoita ja viranomaisia koskevien velvoitteiden säätämistä lailla.

Yhdistys olisi pitänyt parempana erityisesti luonnonmarjojen poimintaan erikoistunutta valvojaa. Nyt esitetyssä mallissa tulee huolehtia ja valvojien koulutuksesta ja yritysten tasavertaisesta kohtelusta eri puolella Suomea.

➔ *Luonnontuotteiden keruu sijoittuu käytännössä Pohjois-, Itä- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastojen alueelle. Näillä virastoilla on jo nyt valvontavastuullaan valtaosa kerääjien tukikohdissa toimivien työsuhteisten henkilöiden työehtojen valvonnasta. Näillä virastoilla on hyvät edellytykset erikoistua esitettyyn valvontatehtävään.*

Yhdistys esittää 6 §:n 6-kohtaa muutettavan siten, että luonnontuotekeruualan toimijalla olisi velvollisuus huolehtia, että luonnontuotteiden ~~sisäänostohinnat~~ *yleinen hintataso* sekä kerääjältä veloitettavat kulut olisivat kerääjän tiedossa jo ennen kerääjän Suomeen saapumista.

➔ *Ks. edellä vastaus Arktisille Aromeille. Edellytys on olennainen kerääjien ansioiden kertymisen ja maastalähtöpäätöksen näkökulmasta.*

16) Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI *(lausunto 26.4.2021 ja esitys 27.4.2021)*

HEUNI pitää tärkeänä parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa ja vähentää heihin kohdistuvan hyväksikäytön riskiä. ja kannattaa siksi ehdotettuja kerääjien rekrytointiin liittyvän veloituksen kieltoa sekä kohtuuttomien veloitusten kieltoa.

Ansioiden maksamisen ja maksukieltojen noudattamisen valvonta tehtäisiin luonnontuotekeruualan toimijan toimittamien asiakirjojen perusteella jälkikäteen. Tutkimustemme mukaan tällaisia asiakirjoja on mahdollista korjata ja väärentää. Siksi tarvitaan myös ainakin pistemäistä seurantaa esimerkiksi moniviranomaisvalvontatapahtumien yhteydessä. Tietoa mahdollisten kiellettyjen tai kohtuuttomien maksujen perimisestä voitaisiin saada myös pyytämällä kerääjiltä palautetta.

➔ *Sekä kenttävalvontaa että palautteen hankkimista kerääjiltä on tarkoitus tehdä edelleen.*

Lisäksi herää kysymys, miten kerääjän Suomeen kutsunut luonnonkeruualan toimija voi tosiasiallisesti varmistua siitä, ettei ostajan lukuun esim. ulkomailla toimiva taho peri kerääjältä rekrytointimaksuja tai muita kohtuuttomia maksuja, vaikka tästä tehtäisiinkin erillinen sopimusehto.

➔ *Tosiallinen varmistuminen on haasteellista. Luonnontuotekeruualan toimijan vastuuttaminen on kuitenkin askel eteenpäin. Suomen lainsäädäntöä ei joitain poikkeuksia lukuun ottamatta voida ulottaa toisen valtion lainkäyttöpiiriin.*

Tulisi kiinnittää huomiota siihen mihin tiettyyn paikkaan poimijat voisivat olla yhteydessä sen sijaan, että listataan jokaisen eri viranomaisen vastuualueet ja yhteystiedot. Kerääjien oikeuksien varmistamiseksi tulisi siis ennemmin tunnistaa ja nimetä yksi keskeinen toimija, johon kerääjät voivat ongelmien sattuessa olla yhteydessä.

➔ *Sisältynee TE-toimiston ja työsuojeluviranomainen neuvontatehtävään. Eli nämä viranomaiset ovat keskeisiä vastuutahoja.*

Kerääjiltä voitaisiin myös järjestelmällisemmin kerätä palautetta esimerkiksi moniviranomaisvalvontatapahtumien tai vaikkapa maasta poistumisen yhteydessä. Palautteen keräämiseksi voitaisiin tehdä esimerkiksi yhteistyötä Thaimaan suurlähetystön kanssa.

➔ *Tämä on ollut kaikilta osin olemassa oleva käytäntö jo vuosia eikä sitä ole tarkoitus muuttaa.*

HEUNIn tutkimusten valossa on tärkeää, että esityksessä tuodaan ilmi viranomaisten hyvä yhteistoiminta osana tehokasta viranomaisvalvontaa.

➔ *Ks. vastaus edellä yhdenvertaisuusvaltuutetulle.*

17) Thaimaan suurlähetystö 3.5.2021[1]

[1] Thaimaan suurlähetystölle oli toimitettu esitykseen sisältyvien pykälien epävirallinen käännös englanniksi. Lisäksi heille oli aiemmin toimitettu koko HE-luonnoksen (28.12.2020) käännös englanniksi.

Suurlähetystön mukaan esitys tuo selvyyttä thai-kerääjien suojelemisen tärkeyteen. Esitys voi ratkaista aiemmin ilmenneitä ongelmia. Esityksen johdoista Thaimaan viranomaiset jatkossa todennäköisesti harkitsevat lähtökiintiöiden kasvattamista Suomeen.

Koska lain voimaantuloa ei ole määritelty ja koska koronapandemia jatkaa leviämistään, Thaimaan viranomaiset ilmoittavat soveltavansa edelleen omia erityisedellytyksiään, jotka olivat voimassa jo viime keruukaudella.

➔ *Tämä oli tiedossa jo ennalta, ja yritykset ovat tämän asian huomioineet.*

Suurlähetystö esittää sanamuutosta 6 §:n 1 kohtaan (*“Article 6.1 "The answers received to the request for statement", the Thai authority wishes to change the words "the Royal Thai Embassy" and "the Ministry of Foreign Affairs" to "the Thai side" instead.”*)

➔ *Tällaista muotoilua pykälässä ei ole eikä ole ollut, joten kyse lienee väärinkäsityksestä?*

18) Jaana Paanetoja 26.4.2021

Esityksen tavoitteet ovat tärkeitä ja kannatettavia, mutta esityksellä ei kuitenkaan vastata asetettuihin tavoitteisin. Esityksen perustelut ovat puutteelliset. Lain nimikin on harhaanjohtava.

➔ *Ehdotukset ja niiden vaikutukset on esitelty ja perusteltu esityksen jaksossa 5.*

Esitykseen sisältyy epäselvyyksiä, ongelmia ja osittain myös väärin ymmärrystä. Lausuja mainitsee erityisesti työsuhteen määrittelyn, aiesopimuksen velvoittavuuden ja lainsäädännön vaikutusten yliarvioinnin. Esityksessä näytetään ymmärretyn, että työsuhteinen luonnontuotteiden kerääjä olisi aina paremman suojan piirissä kuin nyt ehdotetun lain piiriin kuuluva ei-työsuhteinen kerääjä ja siksi lakiin ehdotetaan säännöstä ”jos kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan välinen oikeussuhde täyttää työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetyt työsopimuksen tunnusmerkit, sovelletaan tämän lain asemesta mainittua lakia”. Ehdotettua 3 §:ää tulisi siksi muokata ja poistaa siitä sitaateissa oleva virke. Lisäksi koko esitys tulisi laatia niin, että siinä ehdotettavaksi säädetty suoja ulottuisi kaikkiin luonnontuotteiden kerääjiin samalla lailla riippumatta siitä, missä oikeudellisessa asemassa he tuotteita keräävät. Suojan tarve ja työtä koskevan oikeussuhteen luonne ovat eri asioita.

➔ *Esityksessä ei väitetä, että työsuhteinen työntekijä olisi paremman turvan piirissä. Vaikka työsuhde tuo mukanaan lakisääteisen turvan esimerkiksi minimipalkan, työterveyshuollon jne. osalta, esim. Ruotsin esimerkki osoittaa, että turva ei ole aukoton, erityisesti lähetetyn työn takia. Keräämisen työsuhteistaminen on kuitenkin yhä pohdinnassa, ja pohdinta tapahtuu omalla aikataulullaan TEM:n vetämässä työllisyyden edistämisen työryhmässä. Poistettavaksi esitetty virke ilmaisee sen, että jos on kyse työsuhteesta, esitettyä lakia ei sovelleta.*

Työsuhteessa tapahtuva luonnontuotteiden kerääminen on nykyisin täysin marginaalista ellei olematonta muun muassa tuloverolain 89 §:stä johtuen. TEM:n tietoon ei ole tullut yhtään tapausta, että luonnontuotteiden kerääminen järjestettäisiin nimenomaan työsuhteen pohjalta tapahtuvaksi. Siksi ei ole ollut tarpeen pohtia esitetyn lain soveltamista myös työsuhteessa tapahtuvaan työhön. Lisäksi tämä olisi mutkistanut ja pitkittänyt lain valmistelua olennaisesti, jolloin erillislain valmistelusta suhteessa työhön työsuhteen uusien muotojen pohdinnan osalta (työllisyyden edistämisen työryhmä) olisi pudonnut pohja pois.

Edelleen esityksessä tuodaan virheellisesti esille, että työn oikeudellinen luonne olisi järjestettävissä tai että jokamiehen oikeudet tai tuloverolain (1535/1992) 89 § voisivat jollain tavoin ohjata työsopimuslain soveltamista.

➔ *Esityksessä ei väitetä näin, vaan että edellä mainitut seikat ohjaavat keräämisen tosiasiallista järjestämistä (mm. s. 5).*

Esityksen perusteluissa todetaan, että ”Suomen lainsäädännössä ei tällä hetkellä ole säännöksiä siitä, että jokin oikeussuhde olisi tai ei olisi työsopimussuhde riippumatta siitä, täyttyvätkö työsopimussuhteen tunnusmerkit vai eivät.” Suomessa on kuitenkin säädetty siitä, että työsuhteen tunnusmerkit täyttävää oikeussuhdetta ei pidetä työsuhteena vaan muuna lainsäätäjän valitsemana oikeussuhteena (mm. perhehoitajien toimeksiantosopimussuhde).

➔ *OK, tämä on jäänyt huomaamatta.*

Perustuslain 6 §:n mukaan lainsäädännön on oltava yhdenvertaista. Jos työsuhteessa ja ei-työsuhteessa tapahtuva luonnontuotteiden kerääminen on erilaisen, lailla säädetyn suojan piirissä, menettely vaikuttaa perustuslain vastaiselta. Näin ollen esitystä tulee arvioida vielä perustuslain 6 §:n näkökulmasta, mitä nyt ei ole tehty.

➔ *Kuten edellä on todettu, luonnontuotteiden keräämistä ei nykyisin järjestetä työsuhteen pohjalta tapahtuvaksi. Vaikka keräämisen osalta työsuhteista vertailuryhmää ei ole, esityksellä tuotaisiin kerääjän oikeudellinen asema lähemmäs työsuhteisten työntekijöiden oikeuksia yleensä. Esitys siten lisäisi eikä vähentäisi ihmisten yhdenvertaisuutta.*

Lausuja esittää hyvin kriittisiä huomioita monesta esitykseen liittyvästä ehdotuksesta, kuten maksukieltojen käytännön valvonnasta, valvonnan reaaliaikaisuudesta vs. jälkivalvonnasta, nettoansioiden käytännön kohoamisen varmistamisesta, viranomaistahojen yhteystietojen nähtävillä pidon käytännön merkityksestä,

➔ *Esittelijän käsityksen mukaan kaikki lausujan mainitsemat seikat on esityksessä perusteltu.*

Lausujan säädösmuutosehdotukset:

1 § Lain tarkoitus, lisäysehdotus ”Tässä tarkoituksessa laissa säädetään kerääjien oikeuksista, luonnontuotekeruualan toimijoiden velvollisuuksista, viranomaisten tehtävistä ja rangaistuksista.”

➔ *Lisäys olisi informatiivinen, mutta on kysyttävä, olisiko lisäys lyhyessä laissa (13 §) oikeasti tarpeen? Huomattava myös, että Lainkirjoittajan oppaassa kehotetaan eri syistä suhtautumaan pidättyvästi tavoite- ja tarkoitussäännöksiin http://lainkirjoittaja.finlex.fi/18-lain-ja-asetuksen-alkusaannokset/18-1/?q=lain%20tarkoitus#jakso-18-1-5*

2 § Soveltamisala, uusi muotoilu: ”Tätä lakia sovelletaan kerääjien ja luonnontuotekeruualan toimijoiden keskinäisissä sopimussuhteissa. Lisäksi laissa säädetään toimintaa valvovien viranomaisten tehtävistä ja oikeuksista sekä lain rikkomisen rangaistuksista.”

➔ *Lisäysehdotus on ongelmallinen, koska kerääjien ja luonnontuotekeruualan toimijoiden välillä ei välttämättä ole muita sopimussuhteita kuin luonnontuotteiden ostosopimuksia. Muut sopimukset voivat olla ja yleensä ovat luonnontuotekeruualan toimijoiden ja kerääjien koordinaattorien välisiä. Lain rakenne olisi yksinkertaisempi ilman oikeussuhteista säätämistä.*

Jälkimmäinen virke olisi enemmänkin 1 §:än kuuluva tarkoitussäännös, jota koskeva huomio on edellisen pykälän kohdalla.

3 § Suhde muuhun lainsäädäntöön, momentti tulisi poistaa: ”Jos kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan välinen oikeussuhde täyttää työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetyt työsopimuksen tunnusmerkit, sovelletaan tämän lain asemesta mainittua lakia.

➔ *Ei ole hyvä ehdotus, perustelu tähän on ylempänä lausujan vastaavan kommentin kohdalla.*

4 § Kerääjän oikeudet, tulisi säätää muun ohessa vähimmäiskorvauksista, niiden maksuajoista ja -tavoista sekä maksujen viivästysten seurauksista. Harmaan talouden estämisen näkökulmasta erityisesti keruuansioiden maksutavasta ja niiden todentamisesta (vrt. työsopimuslain 2 luvun 16 §:n 2 ja 3 mom.), samoin kuin maksujen viivästyksen seurauksista.

➔ *Vähimmäiskorvauksista (keruuansioista?) laissa säätäminen olisi ongelmallista, koska luonnontuotteiden ostohinnat vaihtelevat markkinatilanteen mukaan. Keruuansiot tulisi maksaa ennen kerääjien maasta poistumista. Toimijan tulisi säilyttää ansioiden maksamisesta asiakirjat keruuvuoden päättymisestä kahden vuoden ajan. Ansioiden maksamista valvovat TE-toimisto ja työsuojeluviranomainen. Seuraamuksista säädettäisiin esitetyssä laissa.*

5 § Luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuus, tulisi ottaa huomioon, että kaikki luonnontuotekeruualan toimijoina olevat oikeushenkilöt eivät välttämättä ole osakeyhtiöitä.

➔ *Sisältyy ehdotettuun pykälään. 5.2 §: ” jos kyseessä on muu yhteisö kuin osakeyhtiö [---].”*

6 § Luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuudet, perehdyttämisen sisältö, toisin sanoen se, mitä perehdyttäminen käytännössä tarkoittaa, olisi syytä kirjata säädöstekstiin. Perehdyttämisen sisällön kuvaus on tärkeää etenkin, kun perehdyttämisen laiminlyöntiä esitetään rangaistavaksi.

➔ *Esittelijän käsityksen mukaan juuri näin on tehty. Säädettäisiin 6 §:n 1 kohdan a - f -alakohdissa ja velvoitetta avataan säännöskohtaisessa perustelussa sivulla 22.*

Toimijan tulee ilmoittaa ennalta kerääjien tukikohtien sijainti työsuojeluviranomaisen julkisesti ilmoittamaan osoitteeseen. Mitä ”ennalta” tarkoittaa.

➔ *Ennalta = ennen kerääjien siirtämistä tukikohtaan. Jos keruukauden aikana kerääjien tukikohta muuttuu, myös uudesta tukikohdasta tulisi tehdä ennakkoilmoitus (s. 22).*

7 § Ansioiden maksaminen ja kulujen veloittamista koskevat kiellot, tulee ottaa huomioon se, että maastapoistuminen voi tapahtua äkillisesti. Toimijan saattaa siis olla mahdotonta maksaa keruuansiot ennen maastapoistumista. Suojan näkökulmasta olisi tärkeää säätää ennen muuta siitä, milloin kullakin kertaa kerättyjen tuotteiden ansio tulee maksaa, missä valuutassa ja miten.

➔ *Sinänsä perusteltua pohdintaa. Kokemus on osoittanut, että olennaista on säätää ansioiden maksamisesta viimeistään ennen maasta poistumista. Tällöin kerääjät saavat ansionsa itselleen eikä välittäjiä tai rahansiirtoja ulkomaille tarvita, elleivät kerääjät itse niin halua. Yleensä kerääjät haluavat rahansa käteisenä, koska pankkitiliä kotimaassa ei välttämättä ole. Käteisen käyttöä ei kuitenkaan liene mahdollista laissa edellyttää. Monetkaan kerääjät eivät halua säilyttää tukikohdassa suuria määriä käteistä, joten he mieluummin lunastavat ansionsa juuri ennen maasta lähtöä. Perusteluissa on kerrottu, että poikkeuksena tulee huomioida poimijan ennalta suunnittelemattomat maasta poistumiset.*

Rekrytointimaksun kielto, tulisi ottaa huomioon se, että mahdollinen lähtömaan välittäjä ei välttämättä toimi luonnontuotekeruualan toimijan lukuun, tai ainakin lukuun-kriteeriä tulisi täsmentää niin, että sen piiriin kuuluu myös lähtömaassa toimiva välittäjä.

➔ *Vain luonnontuotekeruualan toimijan lukuun toimiva välittäjä voi käytännössä olla Suomen lainsäädännön ulottuvissa. Muut lähtömaissa toimivat tahot eivät yleensä ole.*

8 § Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävät, jää epäselväksi, mihin luotettavuusarvioi liittyy ja mihin se vaikuttaa, millainen toiminta estyy?

➔ *Ks. edellä vastaus OM:lle.*

9 § Valvonta, voidaanko työsuojeluviranomaiselta edellyttää toimimista englannin kielellä.

➔ *Työsuojeluviranomaisella on jo nyt muun muassa ulkomaalaisvalvonnassa valmius toimia englannin kielellä.*

11 § Tietojensaantioikeus ja asiakirjojen säilyttämisvelvollisuus, noudattaisin tässä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa lain (44/2006) 4 §:ssä säädettyä menettelyä. Vaivattomasti-ilmaisu tulisi muuttaa ja säätää esimerkiksi siitä, että tietojen on oltava työnantajan hallussa todennettavissa olevassa muodossa tms.

➔ *Mainittu lainkohta soveltuisi kyllä esitetyn lain perusteella (esitetyn lain 9 §:n 1 mom.).*

Onko asiakirjojen kahden vuoden säilytysaika riittävä? Kun tarkastukset ajoittuvat yleensä satokauden päättymisen jälkeiseen aikaan ja kun asioiden selvittäminen saattaa kestää, voisi olla tarkoituksenmukaista säätää kahta vuotta pidemmästä velvollisuudesta säilyttää asiakirjat.

➔ *Mahdollisesti näin. Vrt. ulkomaalaislain 86 a §:ssä asiakirjojen säilyttämisvelvollisuus ulkomaalaisten työnteko-oikeudesta on neljä vuotta palvelussuhteen päättymisestä. Säilyttämisvelvollisuus on keruuvuoden päättymisestä. Käytännössä siis keruun päättymisestä säilyttämisvelvollisuus on noin 2 v 5 kk. Asiakirjojen säilyttämisaikaa tulee arvioida sekä valvonnan mahdollisuuksien että toimijan hallinnollisen taakan näkökulmasta.*

19) Arctic Group 26.4.2021

On hyvä, että luonnontuotteiden kerääjien oikeuksista ja luonnontuotekeruualan toimijoiden velvollisuuksista säädettäisiin jatkossa laintasoisesti. Kun laissa säädetään yrityksiä koskevista yhteisistä pelisäännöistä selkeästi ja yhdenvertaisesti, kilpailuedun saaminen sääntöjä rikkomalla on huomattavasti vaikeampaa.

Lakiin ei nähdäksemme sisälly keinoja estää kerääjien siirtyminen ei-luotettavien toimijoiden järjestämään majoitukseen tai ruokahuoltoon. Myös keinot puuttua ei-luotettavien toimijoiden harjoittamaan kerääjien majoitukseen ja luonnontuotteiden ostamiseen voivat olla varsin rajalliset.

➔ *Ks. edellä vastaus OM:lle.*

Voiko edellytys, jonka mukaan viisumin hakijan kutsuneen toimijan on oltava lakiesityksen määrittelemällä tavalla luotettava, perustua viisumisäännöstöön? Ongelmallista on myös, ettei lausuntoon tai siinä esitettyyn kerääjäkiintiöön voi hakea muutosta, koska kyseessä ei ole muutoksenhakukelpoinen päätös. Huolena on, että muutoksenhakumahdollisuus toimijan luotettavuutta koskevasta päätöksestä ei riittävästi takaa toimijoiden oikeusturvaa.

➔ Lakiesitys ei koske maahantulosäännöksiä. TE-toimiston lausunto ei sido edustustoa. Edustusto voi ottaa TE-toimiston lausunnon huomioon viisumin myöntämisestä päättäessään siten kuin viisumisäännöstö sen sallii. Lähinnä kyse on viisumisäännön 21 artiklan mukaisten toimeentuloedellytyksen ja paluuehdon täyttymisen arvioinnista.

Toimija, joka ei ole kutsunut kerääjiä, ei joudu vastaamaan kerääjien kutsumisesta aiheutuneista kuluista. Kerääjien kutsuminen voi siten muodostua kutsujan kannalta kannattamattomaksi toiminnaksi, jos kutsutut kerääjät myyvät keräämänsä luonnontuotteet toisille toimijoille.

➔ Toimija, joka ei ole kutsunut kerääjiä, vastaa kerääjien majoittamiseen ym. Suomessa toimimiseen liittyvistä kuluista siltä osin, kun niitä ei ole sallittua veloittaa kerääjiltä. Luonnontuotteiden ostamisen mahdollisuuksiin toimija voi vaikuttaa ostohintojen tasolla.

Lausuja myös huomauttaisi siitä, että vaikka laki kieltää kulujen veloittamisen kerääjien perehdyttämisestä, on lainkohdan perusteluissa esitetty, että kohtuullinen veloitus ennen Suomeen lähtöä järjestettävästä perehdytystilaisuudesta voi olla esimerkiksi 30 euroa kerääjältä (s. 24).

➔ Sanavalintaesityksen sivulla 24 on hieman epäonnistunut. Ennen Suomeen lähtöä lähtömaassa tarkoitetussa tilaisuudessa on kyse lähinnä yleisestä info- tai markkinointitilaisuudesta, jossa halukkaille henkilöille kerrotaan mahdollisuudesta lähteä Suomeen ja johon yleensä osallistuu huomattavasti enemmän ihmisiä kuin ne, jotka lopulta Suomeen päättävät lähteä. Varsinaisesta rekrytoinnista ja perehdyttämisestä ei saisi maksua veloittaa.

Velvollisuus kertoa sisäänostohinnat ennen Suomeen lähtöä. Toimijat eivät voi siten ennustaa ennen kerääjien saapumista Suomeen sitä, millaiseksi luonnontuotteiden hinnat muodostuvat satokaudelle.

➔ Ks. edellä vastaus Arktisille Aromeille. Edellytys on olennainen kerääjien ansioiden kertymisen ja maastalähtöpäätöksen näkökulmasta.

20) STTK 26.4.2021

STTK pitää kannatettavana, että maksun kerääminen luonnontuotteiden kerääjien rekrytointia koskevista palveluista kiellettäisiin lailla. STTK ei kuitenkaan pidä perusteltuna erillisen luonnontuotealaa koskevan lainsäädännön luomista, eikä näe lakiesitysten sisältävien toimien edesauttavan tavoitteiden toteutumista. STTK katsoo, että esityksessä ei myöskään ole riittävästi huomioitu ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ennaltaehkäisyä. Lakiesityksessä luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellinen asema sijoittuisi tähän niin sanottuun kolmanteen kategoriaan, yrittäjän ja työntekijän välimaastoon. Tämä tekisi luonnontuotteiden kerääjä oikeudellisen aseman aiempaa epäselvemmäksi sekä työn tarjoajalle että tekijälle.

➔ Ks. edellä vastaus SAK:lle. Lailla ei luotaisi uutta kategoriaa työntekijän ja yrittäjän välimaastoon, vaan parannettaisiin kerääjän oikeusasemaa tilanteessa, jossa työsuhdetta ei ole.

STTK ei pidä riittävinä lakiesityksessä määriteltyjä valvonta- ja neuvontavastuita tai työ- ja elinkeinotoimiston käytettävissä olevia velvoitteidenhoitoselvityksiä luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arvioimista varten. Myöskään harmaan talouden selvitysyksiköstä annettavaan lakiin tehdyt muutokset eivät ole riittäviä.

➔ *Esittelijän käsityksen mukaan näitä seikkoja on esityksessä perusteltu. STTK ei lausunnossaan esitä mitä pidemmälle meneviä ehdotuksia olisi tullut esittää.*

21) Suomen luontoyrittäjyysverkosto 26.4.2021

Suomen luontoyrittäjyysverkosto kannattaa esitystä. Soveltamisalana viitataan luonnontuotteisiin, joita on luvallista poimia jokamiehenoikeuden nojalla. Muotoilu rajoittaa ulkomaalaisten keruutoimintaa vain jokamiehenoikeuden nojalla tapahtuvaan keräämiseen. Mahdollinen pohdittava soveltamisala voisi olla tuloverovapaasti kerättävät luonnontuotteet ilman rajausta vain jokamiehenoikeuden nojalla tapahtuvaan keräämiseen.

➔ *Rajaus liittyy siihen, että ulkomaalaisten keräämät luonnontuotteet käytännössä ovat jokamiehenoikeuden nojalla kerättäviä. Muut tuloverovapaasti kerättävät luonnontuotteet edellyttäisivät maanomistajan suostumusta, ja siihen ei yleensä laajoilla alueilla toimittaessa ja suuria kerääjäjoukkoja hyödynnettäessä ole käytännössä mahdollisuuksia.*

Aikataulun kiireellisyys ja lakien käytäntöön viemisen vaatima aika niin viranomaisten kuin yritystenkin osalta ei saisi vaarantaa satokauden 2021 keruun toteuttamista.

➔ *Ks. vastaus edellä Arktisille Aromeille.*

22) Teollisuusliitto 27.4.2021

Teollisuusliitto pitää esityksen lähtökohtaista tavoitetta parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa ja pienentää hyväksikäytön riskiä erittäin tärkeänä.

Teollisuusliitto pitää kyseenalaisena, että ilmeisestä piittaamattomuudesta johtuvat, toistuvat ja huomattavat laiminlyönnit sallitaan usean vuoden ajan ilman, että se vaikuttaa negatiivisesti toimijan luotettavuuden arviointiin. Teollisuusliitto ehdottaa, että toimija todetaan epäluotettavaksi viimeistään silloin, kun ilmeisestä piittaamattomuudesta johtuvat huomattavat laiminlyönnit toistuvat toisen kerran.

➔ *Esitys on juuri tällainen kuin Teollisuusliitto esittää. Ks. edellä vastaus Rikosuhripäivystykselle. Esityksen 5 §:ssä oleva kolmen vuoden määräaika on tarkastelujakson pituus. Laiminlyönnin tulee olla tapahtunut tarkastelujakson puitteissa.*

Tulisi tarkentaa, mitä ajantasaisella ansioiden seuraamisen kertymisen seurannalla tarkoitetaan. Jotta laki tosiasiallisesti turvaisi kerääjän mahdollisuuden arvioida, kertyvätkö ansiot totuudenmukaisesti ja haluaako kerääjä jatkaa keräämiensä luonnontuotteiden myymistä kyseiselle taholle, tulee ajantasainen ansioiden seuraaminen toteuttaa lyhyellä jänteellä. Näin turvataan kerääjän myös tosiasiallinen mahdollisuus selvittää ansioihinsa liittyvät epäselvyydet maassa oleskelun aikana.

➔ *Esittelijän käsityksen mukaan ”ajantasaisuus” sisältää nämä ulottuvuudet.*

Teollisuusliitto esittää huolestuneisuutensa työsuojeluviranomaisen rajallisista resursseista. Epäselväksi jää, kenen vastuulla on velvoite, jonka mukaan työsuojeluviranomaisella on oikeus saada valvonnassaan välttämättömistä tiedoista ja asiakirjoista käännös suomen, ruotsin tai englannin kielelle.

➔ *Työsuojeluviranomaisen resurssien osalta ks. vastaus STM:lle. Työsuojeluviranomaisen oikeus saada tietoja kohdistuu luonnontuotekeruualan toimijaan (11 §:2 mom., 9 §:n 2 mom.). Tällöin ei liene epäselvyyttä siitä, kenen vastuulle asiakirjojen kääntäminen on. Vastuu on luonnontuotekeruualan toimijalla.*

Teollisuusliitto näkee edelleen ongelmana sen, ettei luonnontuotteiden kerääjien katsota olevan työsuhteessa. Teollisuusliitto yhtyy SAK:n esille nostamaan argumenttiin siitä, ettei Suomeen luotaisi työntekijöiden kolmatta kategoriaa yrittäjien ja työntekijöiden välimaastoon. Ottaen huomioon luonnontuotteiden keräilijöiden tosiasiallisen aseman ja olosuhteet heidät tulisi katsoa työsuhteiseksi työntekijöiksi.

➔ *Ks. edellä vastaus SAK:lle.*

23) Pekka Rantanen 26.4.2021

Rantanen pitää hyvänä lainsäädäntöä, jonka tavoitteena on parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa sekä tasapuolistaan luonnontuotekeruualalla toimivien yritysten kilpailumahdollisuuksia. On mahdollista, että nyt ehdotettu lainsäädäntömalli tukee ansaintamahdollisuuksia paremmin kuin työsuhdemalli.

Työsuojeluun perustuva valvontatoiminta on tärkeä ehdotetun lainsäädännön ulottuvuus. Ajantasainen kerääjien ansioiden seurata on hyvä, koska se tukee kerääjien tietoa ansiotilanteesta ja mahdollistaa näin kertyneiden ansioiden seuraamista ja tarkastamista. Myönteistä on myös se, että keräämistulot maksetaan ennen maasta poistumista, koska jälkikäteen näiden suhteen voi helpommin muodostua ongelmia.

Tällaisena lakiehdotus voi toimia aiesopimusta nopeammin ja antaa myös selkeät toimintaa ja valvontaa ohjaavat periaatteet. Täysin selvää ei ole, että miten ehdotettu lainsäädäntö onnistuu reagoimaan nopeammin erilaisiin mahdollisiin epäkohtiin kuin aiesopimus, ellei kyseeseen tule viranomaisilta tullut kehotus keruukauden aikana.

➔ *Nopeamman reagoinnin taustalla on luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arviointi, työsuojeluviranomaisen kenttävalvonta ja mahdollisuus kehotuksen antamiseen, seuraamusuhka.*

Rantasen mukaan on tärkeä seurata sitä, miten ehdotettu lainsäädäntö muuttaa rekrytointitoimintaa.

24) Suomen yrittäjät 26.4.2021

SY pitää tärkeänä, että luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa selkeytetään lainsäädännöllä. SY pitää kannatettavana, että luonnontuotealan yritysten tasapuoliset ja reilut kilpailuedellytykset turvataan. Ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien asemaan on oikeutettua kiinnittää huomiota, jotta väärinkäytöksistä ei voi saada perusteetonta kilpailuetua. Esitetty laki turvaa reilua kilpailua ja ulkomaisen luonnontuotteiden kerääjän asemaa.

Valittu sääntelyratkaisu ei tarkoita kolmannen kategorian luomista työntekijöiden ja yrittäjien välimaastoon, vaan ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien asema rinnastuu työoikeudellisesti suomalaisiin luonnontuotteita myyntiin keräävііn henkilöihin. Ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien kategorinen määrittely työsuhteisiksi loukkaisi työoikeuden perussystematiikkaa, jossa työsuhteen olemassaolo ratkaistaan objektiivisin kriteerein. Kuten esityksessä on todettu, luonnontuotteiden keräämisessä voi myös tapauskohtaisesti olla kyse työsuhteesta.

➔ *Juuri näin.*